

TO THE POETICS OF OMAN'S AUTONOMOUS NOVELS OBSERVATIONS

Khojamkulov Anvar Jozilovich

Teacher of the Samarkand regional center of retraining and advanced training of public educators, e-mail: a.xujamqulov@mail.ru, Tel.: +998939974746

Annotation

This article deals with the poetics of the novels of Omon Mukhtor, one of the great representatives of modern Uzbek literature, the originality and composition of his works, the reflection of space and time, the harmony of epic and lyrical imagery, the absurd interpretation of reality.

Keywords: novel, trilogy, plot, composition, absurd interpretation, realism, modern literature.

While literature has always regarded the interrelationship of word art with other arts as an important phenomenon, there have been occasional comparisons of works that have emerged as a product of creation, as well as their originality (types of art). However, it does occur. In the last twentieth century, and especially in the last quarter of the twentieth century, the diversity of works of art: formal, emotional-thematic (emotional-thematic), the style of expression has also attracted art lovers. There is talk of different lakes. In particular, the fact that fiction is a means of realizing, realizing, in other words, showing its fullness - the emergence of different forms of works of art - is unique to readers echoed.

The 70s and 80s of the twentieth century, known in many sources as the literature of the stagnation period, led to unconventional new, innovative research by artists who were bored but discouraged in the path of traditional creativity, and therefore a "transition period" in creativity. It is also important because it serves as a bridge.

Yurtimiz istiqlolga erishganidan so'ng yangi adabiyot – istiqlol davri adabiyoti yuzaga keldi. Bunda dastlab ne qilarini bilmay xorij adabiyotidan “najot istagan” yoki quruq madhiyabozlikka mukkasidan ketganlar ham bo'ldi. Buni ko'ra bilgan atoqli so'zta'rosklarimiz ularga “tishi o'tmasa, tosh chaynamasligi” kerakligi yoki ulardan “bir tosh nari qochish” kerakligi yuzasidan va shunga o'xshash boshqa ko'plab “maslahatlar” berdilar. Mana shunday bir vaziyatda o'zining yangicha, noan'anaviy romanlari bilan hech qo'rqmay “tahlikali” ijod maydonida saf tortgan ijodkorlardan biri – Omon Muxtordir.

“To'rt tomon qibla” trilogiyasini tashkil etgan “Ming bir qiyofa”, “Ko'zgu oldidagi odam”, “Tepalikdagi xaroba”; “Ayollar mamlakati va saltanati”, “Ffu”, “Muhabbat o'limdan kuchli” romanlari o'zbek adabiyotida roman janri qoliplarining o'zgarishiga sabab bo'lgan vositalardir, desak mubolag'a bo'lmaydi. O'z vaqtida bu “vosita”larga turli salbiy munosabatlar bilan bir qatorda iliq fikrlar ham aytili. Jumladan, Hamid G'ulom so'z yuritayotganimiz ijodkor xususida: “Omon Muxtorning keyingi yillarda e'lon qilingan asarlari o'zbek nasrida va umuman, o'zbek adabiyotida voqea bo'ldi. Adib badiiy ijodda

o‘ziga xos uslub egasidir... Ijodning tub mohiyati, ijtimoiy ildizlari va milliyligi nuqtayi nazaridan qaralganda, Omon Muxtor asarlari original romanlar – o‘zbek xalq qissalariga yaqindir”, – desa, roman janrining usta ijodkarlaridan biri Odil Yoqubov: “Asarning juda ko‘p fazilatlaridan tashqari – sujetning, kompozitsion qurilishining g‘aroyibli va hokazo – yana bir xususiyati borki, bu haqda alohida aytish lozim. Gap shundaki, asar biz o‘rganib qolgan va adabiyotning eng katta yutug‘i deb hisoblanib kelingan an’anaviy usul, ya’ni sotsialistik realizm uslubiga batamom zid, yangi uslub asosida yozilgan. Bu asarda (“To‘rt tomon qibla” trilogiyasi nazarda tutilmoqda. *Muallif izohi*) Markes romanlarining shabadasiga yaqqol sezilib turadi”, – deydi. Ushbu fikrlardan anglash mumkinki, Omon Muxtorning “yangiligi”ni hamma ham salbiy munosabat bilan qarshi olgani yo‘q. To‘g‘ri, bu “yangilik”larni kamchiliklardan holi deb ham aytib bo‘lmaydi, biroq o‘z o‘quvchisini topgan asarlarning doimo qadrllovchilari mavjud bo‘lgani kabi adib asarlarining ham qadrllovchilari vaqtida topildi. Adib asarlari xususida ko‘plab munozaralar ham yuzaga keldiki, bu ham ijodkor asarlarining ahamiyati nechog‘lik yuqori ekanligidan dalolat beradi. Jumladan, adabiyotshunos olim Umarali Normatovning “Ijod sehri” kitobidan “Romanning yangi umri” mavzusidagi Dilmurod Quronov bilan bo‘lgan adabiy suhbat o‘rin olgan. Ushbu suhbatda Omon Muxtor romanlariga nazar tashlanib, ushbu romanlarning xususiyatlari haqqoniy baholangan. Masalan, D.Quronov ijodkor asarlarini shunday baholaydi: “O.Muxtor ijodiy izlanishlaridagi eng maqbul jihat shuki, uning modern adabiyotiga xos usul va qarashlarni o‘zlashtirishda yuksak darajadagi ijodiylik kuzatiladi. Xususan, adib milliy folklor, diniy rivoyatlar va Sharq mumtoz adabiyotiga xos norealistik usullarni asos qilib oladi-da, ularni modern usullari bilan boyitadi, natijada ular milliy adabiy zaminning o‘zidan o‘sib chiqqandek, sof milliy estetik hodisadek taassurot qoldiradi...” Shuningdek, D.Quronovning: “Fikrimcha, O.Muxtor romanlari poetikasini atroflicha chuqur tadqiq etish orqali adabiyotshunosligimiz, adabiy tanqidchiligimiz oldidagi ko‘plab chigal masalalarni oydinlashtirish mumkindek ko‘rinadi”, – degan fikrlari adib ijodini o‘rganishning ahamiyatini belgilab beradi. Yuqorida nomi qayd etilgan suhbatda munaqqid U.Normatovning fikrlari ham muhim asoslarga ega: “Omon Muxtor yangi romanlarida zamonaviy jahon romanchiligi tajribalarini yodga tushiruvchi xususiyatlar talaygina – ularda an’anaviy realizmga xos aniq zamon, aniq makon tushunchasi yo‘q, hodisa-voqealarni ayni hayotdagidek gavdalantirish, izchil bayon etish, qahramonlar ruhiyatini urf bo‘lgan realizm mantiqi asosida ochish, ifodalash ham yo‘q: reallik bilan hayotot, o‘ng bilan tush ayqash-uyqash holda keladi, aniqrog‘i, voqea-hodisalar real hayotda emas, hayolparast qahramonning hayolida, ongida kechadi; qahramon ongida reallik bilan hayototning qo‘shilib-chatishuvidan iborat g‘aroyib dunyo, hayotning o‘ziga xos badiiy modeli yaratiladi...”

Umuman olganda, modern adabiyoti mahsuli sifatida yaratilgan romanlar, jumladan, Omon Muxtor romanlarining badiiy quvvati, kompozitsiyasi, sujet tarkibi yengilgina hazm

qilinmaganidan ko‘plab munozaralarga sabab bo‘lmoqda. Shu sababli ham adibning noan’anaviy yo‘lda yozilgan romanlari xususida oxirgi xulosani aytib bo‘lmaydi. Shuni aytib o‘tish kerakki, ijodkorning yutug‘i ham aslida ushbu bahslarni yarata olganidadir.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Sharafiddinov O. Ijodni anglash baxti. – T., Sharq, 2004.
2. Qozoqboy Yo‘ldosh. Yoniq so‘z. – Toshkent, Yangi asr avlodi, 2006.
3. Normatov U. Ijod sehri. – T., Sharq, 2007.